

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра соціальної роботи та інклюзивної освіти

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Завідувачка кафедри

 К.В.Петровська

“27” липня 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки здобувачів I рівня вищої освіти

ПП 22

ПРАКТИКУМ З ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Спеціальність: 231 Соціальна робота
(шифр і назва спеціальності)

Освітньо-професійні програми: «Соціальна робота та практична психологія»
(назва освітньо-професійної програми)

Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
(назва факультету)

Робоча програма “Практикум організації волонтерської роботи” для здобувачів вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота.

Освітньо-професійної програми «Соціальна робота та практична психологія».

Розробник: асистент кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти
Сердюченко А.О.

Робочу програму погоджено проектною групою освітньо-професійної програми «Соціальна робота та практична психологія» та затверджено на засіданні кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти.

від “27” липня 2022 року (протокол № 1)

Завідувачка кафедри соціальної роботи
та інклюзивної освіти

_____ (К. В. Петровська)

Гарант освітньо-професійної програми
«Соціальна робота та практична психологія»

_____ (К. В. Петровська)

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>23 Соціальна робота</u>	<i>Обов'язкова</i>	
	Спеціальність: <u>231 Соціальна робота</u>		
Модулів – 1	Освітньо-професійна програма: <u>«Соціальна робота та практична психологія»</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 6		1-й	1-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
Мова навчання: українська		2-й	2-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2	Освітній ступінь: <u>бакалавр</u>	Лекції	
		10	6
		Практичні, семінарські	
		12	4
		Лабораторні	
		Самостійна робота	
		68	80
Індивідуальні завдання			
Вид контролю: залік			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 22/68 годин (33%/67%)

для заочної форми навчання – 10/80 годин (10%/90%)

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни “Практикум організації волонтерської роботи” є забезпечення теоретичної й практичної підготовки волонтерів до реалізації соціальних програм, формування позитивного ставлення громадськості до їх діяльності, підвищення соціальної активності молоді.

Основними **завданнями** вивчення дисципліни “Практикум організації волонтерської роботи” є:

- ознайомити здобувачів вищої освіти з теоретичними та практичними аспектами роботи з підготовки волонтерів;
- сформуванню уявлення про зміст волонтерської діяльності;
- навчити розробляти програми соціальної дії;
- сформуванню у здобувачів вищої освіти готовності до здійснення волонтерської діяльності.

Основні результати навчання і компетентності згідно з вимогами освітньо-професійної програми:

№ з/п	Програмні компетентності	Компетенції	Результати навчання
1	ЗК-5	Здатність планувати та управляти часом.	ПР-1 Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв’язування професійних завдань і встановлювати причинно-наслідкові зв’язки між соціальними подіями та явищами.
2	ЗК-13	Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.	ПР-2 Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.
3	СК-14	Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.	ПР-18 Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.
4	СК-17	Здатність виявляти і залучати ресурси організацій партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.	ПР-21 Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Теоретичні основи розвитку волонтерської діяльності.

1.1. Волонтерство як соціально-педагогічний ресурс. Сутність волонтерства та волонтерського руху (поняття, мета, цілі, функції.) Принципи волонтерської діяльності. Ресурси волонтерства. Класифікація волонтерських груп. Сфери діяльності волонтерів. Нормативно-правове забезпечення функціонування волонтерського руху.

1.2. Особистість волонтера: вимоги, етика, мотивація. Характеристика основних груп добровільних помічників. Вимоги до особистісних якостей волонтера. Особливості мотивації потенційних волонтерів. Етичні засади волонтерської діяльності.

Тема 2. Генеза волонтерського руху у вітчизняній та зарубіжній практиці.

2.1. Міжнародний досвід в діяльності волонтерських організацій. Становлення та розвиток міжнародного волонтерського руху. Досвід США та Європи в організації волонтерської роботи. Особливості функціонування Європейської Волонтерської Служби (Європейський волонтеріат). Сучасні міжнародні програми волонтерського руху.

2.2. Особливості вітчизняного волонтерського руху. Історичні передумови розвитку волонтерського руху в Україні. Сучасні тенденції волонтерського руху в Україні: проблеми й перспективи. Українська Волонтерська Служба. Характеристика громадського центру “Волонтер”, регіональних волонтерських програм. Всеукраїнська асоціація молодіжного співробітництва “Альтернатива-В”.

Тема 3. Забезпечення діяльності волонтерських груп.

3.1. Зміст соціально-педагогічної роботи з волонтерами. Умови забезпечення діяльності волонтерських груп. Створення волонтерської програми. Аналіз ресурсів, необхідних для забезпечення волонтерської діяльності. Складання переліку вимог до волонтера. Розробка структури обліку часу роботи волонтерів. Розробка угоди про співпрацю між волонтером та організацією. Планування кампанії із залучення волонтерів. Відбір волонтерів до діяльності. Критерії відбору волонтерів (за Л. Є. Нікітіним). Методи відбору. Методика проведення волонтерського інтерв'ю.

3.2. Інноваційні програми волонтерського руху.

Підготовка волонтерів до роботи. Організація роботи “Школи волонтерів”. Концептуальні ідеї освіти “рівний-рівному”. Методика проведення психотерапевтичних тренінгів з метою зміцнення згуртованості волонтерської команди, подолання в групі міжособистісних конфліктів. Інтерактивні методи професійного навчання волонтерів. Консультування волонтерів або волонтерської пари. Організаційні форми професійного навчання волонтерів. Програми менторства.

Тема 4. Супровід діяльності волонтерів та її оцінка.

4.1. Супровід діяльності волонтерів. Менторська підтримка волонтерів. Супервізія роботи волонтерів: завдання супервізії, методи супервізії, принципи супервізії, функції супервізора. Інтервізія: алгоритм проведення інтервізії, принципи інтервізії. Форми визнання праці волонтерів. Моніторинг та оцінка волонтерської діяльності.

4.2. Підтримка волонтерів та оцінка їх діяльності. Функції координаторів волонтерських груп. Підготовка координаторів діяльності волонтерських груп. Особливості проведення соціально-просвітницького тренінгу.

Тема 5. Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору.

5.1. Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору. Сутність вуличної соціальної роботи. Форми вуличної соціальної роботи. Стратегія організації вуличної

соціальної роботи волонтерських мобільних груп. Техніка безпеки при роботі в умовах вуличного соціального простору.

5.2. Особливості організації вуличної соціальної роботи. Організація вуличної соціальної роботи з дітьми. Особливості роботи з дітьми різних вікових категорій. Загальна характеристика гри. Поняття вуличної ігротеки. Методичні рекомендації щодо використання ігрових технік. Проведення тематичних акцій та заходів з дітьми.

Тема 6. Організація волонтерської роботи з окремими категоріями населення.

6.1. Шляхи залучення волонтерів до надання соціальних послуг населенню.

Волонтерська робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування. Волонтерська допомога сім'ям, що опинилися у складних життєвих обставинах. Волонтерська допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій (ВПО, військовослужбовці). Взаємодія волонтерів з особами, що мають особливості психофізичного розвитку. Специфіка волонтерської роботи з людьми похилого віку.

6.2. Діяльність волонтерів в закладах загальної середньої освіти. Волонтерська служба у закладі загальної середньої освіти. Специфіка волонтерської діяльності у закладі вищої освіти. Робота волонтерів з різними категоріями клієнтів у службі “Телефон довіри”.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Тема 1.												
Теоретичні основи розвитку волонтерської діяльності												
1.1. Волонтерство як соціально-педагогічний ресурс.	8	2	-			6	8	2	-			6
1.2. Особистість волонтера: вимоги, етика, мотивація.	7	-	2			5	7	-	-			7
Разом за 1 тему	15	2	2			11	15	2	-			13
Тема 2.												
Генеza волонтерського руху у вітчизняній та зарубіжній практиці												
2.1. Міжнародний досвід в діяльності волонтерських організацій.	8	2	-			6	8	2	-			6
2.2. Особливості вітчизняного волонтерського руху.	7	-	2			5	7	-	-			7
Разом за 2 тему	15	2	2			11	15	2	-			13
Тема 3.												
Забезпечення діяльності волонтерських груп												
3.1. Зміст соціальної роботи з волонтерами.	8	2	-			6	8	-	-			8
3.2. Інноваційні програми волонтерського руху.	7	-	2			5	7	-	2			5
Разом за 3 тему	15	2	2			11	15	-	2			13
Тема 4.												
Супровід діяльності волонтерів та її оцінка												
4.1. Супровід діяльності волонтерів.	8	2	-			6	8	2	-			6
4.2. Підтримка волонтерів та оцінка їх діяльності.	7	-	2			5	7	-	-			7
Разом за 4 тему	15	2	2			11	15	2	-			13
Тема 5.												
Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору												
5.1. Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору.	8	2	-			6	8	-	-			8
5.2. Особливості організації вуличної соціальної роботи.	7	-	2			5	7	-	2			5
Разом за 5 тему	15	2	2			11	15	-	2			13
Тема 6.												
Організація волонтерської роботи з окремими категоріями населення												
6.1. Шляхи залучення волонтерів до надання соціальних послуг	8	-	2			6	8	-	-			8

4. Теми лекцій

№з/п	Назви тем	Кількість годин	
		денна	заочна
1	2	2	2
1	Теоретичні основи розвитку волонтерської діяльності	2	2
1.1.	Волонтерство як соціально-педагогічний ресурс. 1. Зміст поняття “волонтер”, “волонтерський рух”. 2. Історія волонтерського руху в Україні. 3. Особливості функціонування волонтерської діяльності в Україні. 4. Основні ресурси волонтерства.	2	2
2.	Генеza волонтерського руху у вітчизняній та зарубіжній практиці	2	2
2.1.	Міжнародний досвід в діяльності волонтерських організацій. 1. Становлення та розвиток міжнародного волонтерського руху. 2. Досвід США та Європи в організації волонтерської роботи. 3. Особливості функціонування Європейської Волонтерської Служби (Європейський волонтеріат). 4. Загальна декларація волонтерів.	2	2
3.	Забезпечення діяльності волонтерських груп	2	-
3.1.	Зміст соціально-педагогічної роботи з волонтерами. 1. Напрямки соціально-педагогічної роботи волонтерів. 2. Зміст соціально-педагогічної роботи волонтерів. 3. Форми та методи роботи з волонтерами.	2	-
3.2.	Інноваційні програми волонтерського руху. 1. Розробка волонтерської програми. 2. Орієнтована програма «Школи волонтерів». 3. Програми менторства, як різновид волонтерської діяльності.	-	-
4.	Супровід діяльності волонтерів та її оцінка	2	2
4.1.	Супровід діяльності волонтерів. 1. Менторська підтримка волонтерів; 2. Супервізія роботи волонтерів: завдання, методи, принципи та функції.	2	-
4.2.	Підтримка волонтерів та оцінка їх діяльності. 1. Інтервізія: алгоритм проведення та принципи; 2. Моніторинг та оцінка волонтерської діяльності.	-	2
5.	Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору	2	-
5.1.	Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору 1. Сутність волонтерської вуличної роботи. 2. Форми вуличної соціальної роботи. 3. Стратегія організації вуличної соціальної роботи волонтерської бригади.	2	-
6.	Організація волонтерської роботи з окремими категоріями населення	-	-
6.1.	Шляхи залучення волонтерів до надання соціальних послуг населенню 1. Методи та форми добору волонтерів до роботи з різними соціальними групами. 2. Інтерв'ювання як ефективний спосіб добору волонтерів. 3. Технологія опитування потенційних волонтерів.	-	-

	4. Оцінювання ефективності соціально-педагогічної діяльності волонтерів, заохочення волонтерів. 5. Робота волонтерів з різними категоріями клієнтів у службі „Телефон довіри”.		
Усього		10	6

5. Темі практичних занять

№з/п	Назви тем	Кількість годин	
		денна	заочна
1	2		
1	<i>Теоретичні основи розвитку волонтерської діяльності.</i>	2	-
1.1.	Історико-методологічні аспекти волонтерської діяльності Теоретичні питання: 1. Історичне становлення волонтерської діяльності в Україні. 2. Сучасні підходи до характеристики волонтерства. 3. Цілі, задачі, функції волонтерської діяльності в суспільстві. 4. Основні ресурси волонтерства. Практичні завдання: 1. Проаналізуйте історичні аспекти виникнення волонтерської діяльності та аспекти її функціонування в сучасному суспільстві.	2	-
2.	<i>Генеza волонтерського руху у вітчизняній та зарубіжній практиці</i>	2	-
2.1.	Організація міжнародного волонтерського руху Теоретичні питання: 1. Становлення та розвиток міжнародного волонтерського руху. 2. Досвід США та Європи в організації волонтерської роботи. 3. Особливості функціонування Європейської Волонтерської Служби (Європейський волонтеріат). 4. Загальна декларація волонтерів. Практичні завдання: 1. Проаналізуйте програму «Європейська Волонтерська Служба» та підготуйте роздатковий матеріал (буклети, інформаційні листівки) для здобувачів вищої освіти БДПУ.	2	-
3.	<i>Забезпечення діяльності волонтерських груп.</i>	2	2
3.1.	Тренінгові програми у волонтерській діяльності. Теоретичні питання: 1. Місце тренінгу у волонтерській діяльності. 2. Методичні засоби тренінгів у волонтерській діяльності. 3. Методика розробки тренінгу направлено на підготовку волонтерів до практичної діяльності. Практичні завдання: 1. Підготувати план тренінгового заняття направлено на підготовку волонтерів до практичної діяльності.	2	-
3.2.	Методика просвітницького тренінгу Теоретичні питання: 1. Концептуальні ідеї освіти «рівний-рівному». 2. Шляхи запровадження просвітницької роботи «рівний-рівному». 3. Методика просвітницького тренінгу. 4. Педагог-тренер і підліток-інструктор – ключові фігури в	-	2

	організації просвітницької роботи «рівний-рівному». Практичні завдання: 1. Підготувати перелік актуальних тренінгових програм для розвитку волонтерських вмінь та навичок у здобувачів вищої освіти.		
4.	<i>Супровід діяльності волонтерів та її оцінка.</i>	2	-
4.1.	Вимоги до особистості волонтера. Теоретичні питання: 1. Особистісний портрет волонтера. 2. Етичні засади волонтерської діяльності. 3. Етичні проблеми в роботі волонтерів. Практичні завдання: 1. Підготувати презентацію власного волонтерського досвіду.	2	-
5.	<i>Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору</i>	2	2
5.1.	Діяльність волонтерів в умовах вуличного простору Теоретичні питання: 1. Сутність волонтерської вуличної роботи. 2. Форми вуличної соціальної роботи. 3. Стратегія організації вуличної соціальної роботи волонтерської бригади. Практичні завдання: 1. Місце конфліктології та психології в діяльності волонтерів в умовах вуличного простору.	2	2
6.	<i>Організація волонтерської роботи з окремими категоріями населення</i>	2	-
6.1.	Шляхи залучення волонтерів до надання соціальних послуг населенню. Теоретичні питання: 1. Зміст роботи волонтерів у різних соціальних закладах. 2. Волонтерська служба у загальноосвітній школі. 3. Специфіка волонтерської діяльності у вищих навчальних закладах. 4. Роль волонтерів у здійсненні соціально-педагогічної роботи у громаді. Практичні завдання: 1. Розробити план підготовки волонтерів до роботи з дітьми, які мають особливі потреби.	2	-
Усього		12	4

6. Самостійна робота

№з/п	Назви тем	Кількість годин	
		денна	заочна
1	2	11	13
1	<i>Теоретичні основи розвитку волонтерської діяльності</i>	11	13
1.1.	1. Написати есе за обраною темою: • Роль волонтерства в соціальному становленні особистості; • Перспективи розвитку волонтерського руху в Україні.	11	13
2.	<i>Генеza волонтерського руху у вітчизняній та зарубіжній практиці</i>	11	11

2.1.	1. Підготувати презентацію за обраною темою: 2. Формування позитивного ставлення громадськості до волонтерської діяльності; 3. Міжнародний досвід волонтерської діяльності; 4. Волонтерство та державна соціальна політика.	11	11
3.	<i>Забезпечення діяльності волонтерських груп</i>	11	13
3.1.	1. Розробити структуру волонтерської програми для студентської соціальної служби нашого навчального закладу.	11	13
4.	<i>Супровід діяльності волонтерів та її оцінка</i>	11	13
4.1.	1. Інформаційне забезпечення волонтерської діяльності.	11	13
5.	<i>Діяльність волонтерів в умовах вуличного соціального простору</i>	11	13
5.1.	1. Підготувати презентацію за обраною темою: • Технології підготовки волонтерів до соціально-педагогічної діяльності; • Специфіка організації соціально-педагогічної діяльності волонтерів в умовах вуличного простору; • Потенціал волонтерських загонів щодо вирішення нагальних проблем територіальної громади.	11	13
6.	<i>Організація волонтерської роботи з окремими категоріями населення</i>	13	15
6.1.	1. Школа волонтерів: цілі, завдання, функції.	13	15
<i>Усього</i>		68	80

7. Індивідуальні завдання

1. Підготувати перелік рекомендацій Центру соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді щодо залучення волонтерів і реалізації соціальних програм за їх участю.
2. Підготувати порівняльну таблицю щодо діяльності двох міжнародних благодійних організацій в Україні на вибір (Міжнародна благодійна організація „Український молодіжний Чорнобильський фонд”; Міжнародний благодійний фонд „Варнава”; Карітас; Міжнародна благодійна організація „Благодійний фонд „SOS Дитяче Містечко”; Червоний Хрест та Червоний Півмісяць).
3. Опрацювати методичку освіти «рівний – рівному».
4. Визначити переваги участі у волонтерському русі для вас як майбутнього соціального працівника (не менше 5 пунктів).
5. Розробити перелік рекомендацій для волонтерів, які працюватимуть в умовах вуличного простору.
6. Розробити сценарій презентації волонтерських можливостей для здобувачів вищої освіти нашого факультету тривалість до 1,5 години (презентація має бути розроблена для показу і дистанційно і очно).

8. Методи навчання

Викладення теоретичного матеріалу з використанням опорного мультимедіа-конспекту; постановка проблемних питань, застосування міні-дискусії, виконання пошукових і творчих завдань із використанням теоретичного матеріалу; робота малих творчих груп; самостійний пошук необхідної довідкової інформації в різноманітних електронних ресурсах; консультації викладача. Семінарські заняття у формі тренінгів, аналізу кейсів, а також написання самостійної роботи.

9. Засоби діагностики успішності навчання

Усне індивідуальне та фронтальне опитування, співбесіда, написання есе, залік, тощо.

10. Розподіл балів, які отримують студенти*

Поточний контроль

Здійснюється за результатами усіх виконаних завдань, передбачених планами семінарських, самостійних, індивідуальних робіт тощо. Нарахування рейтингових балів здійснюється відповідно до критеріїв оцінювання (не пізніше ніж за тиждень після проведення семінарського заняття), систематизованих для кожного з видів робіт та представлено на електронній навчальній платформі Moodle БДПУ.

Підсумковий контроль

Допуск до підсумкового контролю здійснюється якщо здобувач вищої освіти набрав прохідний бал (35 балів). Підсумковий контроль здійснюється в усній формі (відповіді на перелік запропонованих питань). Загальна кількість балів за вивчений курс обчислюється таким чином: підраховується кількість балів, набраних під час поточного контролю за всіма заліковими кредитами, та ділиться на загальну кількість кредитів (визначається середній арифметичний бал). Потім до отриманого показника додаються бали, набрані під час заліку. Підсумкова кількість балів визначається за формулою:

$$m = \frac{3K_1 + 3K_2 + 3K_3 + 3K_4}{n} + 50 = 100$$

де m – кількість набраних балів за вивчений курс;
 n – кількість залікових кредитів;
 50 балів – залік.

Поточне тестування та самостійна робота						Середнє арифметичне за поточну роботу	Залік	Сума
Тема 1		Тема 2		Тема 3				
1.1	1.2	2.1	2.2	3.1	3.2			
25		25		25				
Тема 4		Тема 5		Тема 6				
4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2			
25		25		25				

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX
1-34	F

*більш детальну інформацію про розподіл рейтингових балів розміщено на електронній платформі підтримки навчання «Moodle».

11. Методичне забезпечення

1. Навчально-методичний комплекс з дисципліни «Практикум з організації волонтерського руху» для здобувачів освіти денної та заочної форм навчання.
2. Навчальні мультимедійні презентації.
3. Навчальні відео, фільми.

12. Рекомендована література

Базова

1. Вирішувати нам – відповідати нам : Посібник / Н. О. Лещук, З. А. Сивогракова, Ж. В. Савич. К. : Наш час, 2008. 271 с.
2. Волонтерство. Мобілізація добра: Бібліографічний список / бібліотека ім. К. Симонова. Київ, 2018. 24с.
3. Горелов Д. М. Волонтерський рух: світовий досвід та українські громадянські практики : аналіт. доп. К. : НІСД, 2015. 36 с.
4. Лях Т. Л. Методика організації волонтерських груп : навч. посіб. К.: КУ ім. Бориса Грінченка, 2010. 160 с.
5. Менеджмент волонтерських груп від А до Я : навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях ; авт.-кол.: З. П. Бондаренко, Т. В. Журавель, Т. Л. Лях та ін. К. : Версо-04, 2012. 288 с.
6. Менеджмент волонтерських програм / Ресурсний центр ГУРТ. Київ, 2013. 104 с.
7. Менеджмент волонтерських програм: посібник для підготовки менеджерів волонтерських програм / За заг. ред. Т.І. Сила, Т.Л. Лях; авт. кол.: Т. Журавель, Т. Лях, К. Пуха та ін. К.: ФОП Буря О.Д., 2020. 174 с.
8. Позняк-Хоменко Н. Волонтери: сила небайдужих. Український інститут національної пам'яті. Тернопіль: Джура, 2020. 360 с.
9. Посібник для приймаючих та висилаючих організацій Європейської Волонтерської Служби. / Олена Яремко. – Львів: МГО «Академія Української Молоді», 2008. 43с.

Додаткова:

1. Загальнонаціональне дослідження «Волонтерство в Україні». К., 2015. 32 с.
2. Знаємо та реалізуємо свої права: Навч.-метод. посіб. / С. Ф. Конstantінов, Я. М. Квітка, Ж. В. Савич, Н. О. Лещук. К.: Наш час, 2007. 224 с.
3. Кратінова В.О. Волонтерство як засіб соціального та професійного становлення студентів спеціальностей «Соціальна педагогіка», «Соціальна робота» / Кратінова В.О., Ларіонова Н.Б., Песоцька О.П. // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2006. № 1. С.76–81.
4. Ларіонова Н.Б. Історико-феноменологічний аналіз волонтерства // *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2007. №3. – С. 99–105.
5. Методика освіти «рівний-рівному»: Навч.метод. посіб. / Н. О. Лещук, Ж.В.Савич, Н. В. Заверико, Н. В. Зимівець, В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко, Л. І. Андрущак. К.: Наш час, 2007. 104 с.
6. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5.07.2012 р. №5073-VI. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
7. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19 квітня 2011 р. № 3236-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>
8. Про громадські об'єднання : Закон України від 22 березня 2012 р. № 4572-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
9. Програма факультативного курсу «Сприяння просвітницькій роботі „рівний – рівному“ серед молоді України щодо здорового способу життя»: Навч. метод. посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич. К.: Наш час, 2007. 52 с.
10. Прояви турботу і обачливості: Навч.метод. посіб./ О. А. Голоцван, Б. М. Ворник. К.: Наш час, 2007. 232 с.

Веббібліографія

1. International Association for Volunteer Effort [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.iave.org/>
2. UNV Online Volunteering Service – онлайн-пошук волонтерських організацій та волонтерів у світі від ООН [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.onlinevolunteering.org/en>

3. Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
4. European Year of Volunteering. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ec.europa.eu/citizenship/european-year-of-volunteering/index_en.htm
5. The Universal Declaration on Volunteering. International Association for Volunteer Effort. January 2001. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.iave.org/advocacy/the-universal-declaration-on-volunteering/>

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Медіатека ФДССО.
4. Електронна підтримка навчання Moodle <https://edu.bdpu.org/login/index.php>.